

По благослову Његовог Преосвештенства

Епископа шумадијског Г. Јована

**ПОСЛЕДИЦЕ ЛОШЕГ И НЕОДГОВОРНОГ
ДУХОВНИШТВА
– ДУХОВОДИТЕЉСТВА**

Протонамесник *Жељко Ж. Ивковић*

Март, 2012. године

САДРЖАЈ

1	УВОД.....	3
2	ТЕРМИНОЛОШКО ПОИМАЊЕ ДУХОВНОСТИ ТЈ. ДУХОВНИШТВА.....	3
3	ПРАВОСЛАВНО И НЕПРАВОСЛАВНО ПОИМАЊЕ ДУХОВНОСТИ СА ЊЕГОВИМ ПОСЛЕДИЦАМА.....	4
4	УЗРОЦИ ЛОШЕГ И НЕОДГОВОРНОГ ДУХОВНИШТВА - ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТИ.....	5
5	ПОСЛЕДИЦЕ ЛОШЕГ И НЕОДГОВОРНОГ ДУХОВНИШТВА.....	7
6	РАСКОЛ КАО ПОСЛЕДИЦА ЛОШЕГ ДУХОВНИШТВА И ЊЕГОВИ ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТИ.....	12
7	ЗАКЉУЧАК.....	13
8	ЛИТЕРАТУРА.....	15

1 УВОД

Посматрајући живот Цркве са историјског и данашњег аспекта увиђамо облике под којима се изнова у историји човечанства открива једна духовна криза. Облици под којима се она пројављује јесу свакако различити. Узрок се налази у разноврсности духовног испољавања и деловања у животу. Тако, духовна криза се обично одражава на сваком пољу духовног живота човека, нарочито када у једном одређеном добу она представља општу појаву.

Посебно живо и наглашено духовна криза се открива у свакодневној друштвеној сфери и продукт је неодговорног духовништва или лошег духовног делања које се назива “духовно руковођење”. Другим речима, узрок читаве духовне кризе као опште појаве треба тражити увек у овој духовној активности, зато што, коначно, свака духовна криза као општа појава јесте криза духовног руковођења. Дакле, појмови “духовна криза” и “криза духовног руковођења” сасвим су идентични и представљају последицу стерилног тј. лошег духовништва праћену последицама које се рефлектују на појединца и на заједницу. Она се манифестује у више видова, између којих су најболнији расколи и прекиди заједништва на свим пољима који су учестили у породицама, парохијама и манастирима. Суштина духовне кризе лежи у појављивању самозваних духовних вођа (квази духовника) који су кроз историју а такође и данас били виновници раскола и нецрквеног понашања. Међутим, појављивање самозваних духовних вођа мимо Епископа (посматрано кроз личности појединаца, а никако у контексту целе Цркве) у једном историјском раздобљу ствара празнину, а посебно унутрашњи захтеви људи за оријентисансањем према некој звезди духовној водиљи и жеља да се њоме буде вођен. Ова констатација која се јасно да сагледати у нашем добу кроз умножавање психопатолошког феномена неурозе које поседују вође раскола, води још једном до препознавања реалности духовне кризе и конкретно до проблема односа између духовништва и психотерапије. Свакако, признање Густава Јунга да “данас људи посећују психијатра уместо свештеника” [1] јесте потврда чињенице углавном присутне у урбанијим срединама Европе и Америке, а која указује на кризу духовнојења посебно на западу код протестаната и римокатолика, а свакако тај случај је готово идентичан и код нас православних у Србији, Русији итд. чему смо и ми као свештеници сведоци. При томе, суочавање са проблематиком којом се бави ова тема указује на историјска али још више на стања у којима се данас налазе духовници и њихова паства. О поменутих аспектима ће бити речи у даљем тексту са теолошког, психолошког и пастирског становишта али пре тога, ради бољег упута у тему, осврнућемо се на поимање израза “духовник” (духовништво) из термилошког угла код старих јелина и првих хришћана.

2 ТЕРМИНОЛОШКО ПОИМАЊЕ ДУХОВНОСТИ ТЈ. ДУХОВНИШТВА

Сагледавано из семантичког угла, сматра се да термин “духовност” за чију основу узимамо други назив као изворни, а то је духовник, духовни отац тј. старац, има своје порекло у грчком језику још из давног античког периода.

Тако, код грка $\gamma\epsilon\rho\omega\nu$, $\omicron\nu\tau\omicron\varsigma$, неутрал и вокатив $\gamma\epsilon\rho\omega\nu$, $\omicron$ ($\gamma\epsilon\rho\alpha\iota\omicron\varsigma$, $\gamma\eta\rho\alpha\varsigma$) у епским песмама, поетици и поезији значи стар, остарео, док у супстанционалном смислу

ο γερωνταξ знаци старац, а οι γερωντεξ означава најстарије и најугледније људе у народу.[2] Овај термин се среће код Хомера и указује на старешине, кнежеве који су били уз краља, а у време старе Спарте означава чланове већа, којих је било двадесет и осам и називали су се γερουσια. Њихов задатак је био да размотре сваку тачку дневног реда пре но што ће то скупштина сагледати и изгласати. Дакле, из приложеног контекстуално сазнајемо да је термин старац и тада посматран у контексту сабора тј. заједнице, обзиром да таква сабрања нису била богослужбеног, већ политичког карактера. У том периоду ученик је свога учитеља називао “оцем”, о чему мало касније сведочи Св. Иринеј крајем II века говорећи: “Када један човек прима поуку из уста другога, назива се сином онога који га поучава, а овај се назива његовим оцем”[3]. Нешто касније Климент Александријски у својој Стромати (1. 1, 2) говори у сличном смислу: “Речи су кћери душе. Због тога називамо оцима оне који су нас научили.”[4] Назив духовног оца у првом времену приличио је Епископу, што нам је и познато у првој половини II века, док се почетком IV века, епитет духовног оца преноси на монахе и свештенике који по благослову надлежног Архијереја обављају духовну делатност као они којима је дата власт да опраштају и разрешавају грехе палих.

3 ПРАВОСЛАВНО И НЕПРАВОСЛАВНО ПОИМАЊЕ ДУХОВНОСТИ СА ЊЕГОВИМ ПОСЛЕДИЦАМА

Као што је већ у уводу поменуо, духовништво у Цркви које је све више одвајано од епископа, постало је самостална служба и стицало се не благословом архијереја, већ понекад на индивидуалним основама или симпатијама некога члана заједнице према другом, понекад на личном аскетизму некога од чланова Цркве, а у последњем периоду духовником се сматра само онај који се руководи психолошким старањем у опхођењу према другим личностима. Познато је да постоји још једна пракса која данас у Цркви све више узима удела у црквеном животу, а то је схватање да се духовништво предаје искључиво свештеницима и сматра се логичком последицом рукополагања, (што никада раније није био случај већ је искључиво епископ одређивао ко ће бити духовник у његовој епархији) што је довело до утемељења погрешног става да су једино презвитери носиоци благодатних дарова Св. Духа а не верници, и да епископ није духовник већ онај који само управља Црквом у организационом (институционалном) смислу. На конту овог става произашао је сукоб и створена је подела мишљења око духовности и њеном изворишту: по једнима извор духовности и духовних дарова везан је за поједине људе у Цркви, “старце” који су због својих подвига постали поседници Св. Духа и могли да га деле другим људима и члановима Цркве независно од епископа, док је по другима само свештенство, клир носиоц духовности.[5] То мишљење је данас довело до схватања да духоводитељство и нема прелиминарне везе са епископском службом у Цркви и да Архијереја не треба укључивати у такву активност јер он има битнијих делатности него што би то било духовништво – духовођење и надзор над сваким чланом Цркве, него да је духовност везана само за подвижнике и монахе, а о Евхаристији као најдубљем изразу саборности и духовног живота у Цркви и да не говоримо...

Због тог начина поимања духовности Свети Дух је постао не конститутивни чинилац Цркве који исту изграђује око епископа и у епископу, пројављујући је на тај начин Телом Христовим и заједницом многих у Епископу као оном који литургијски

иконизује Христа. С друге стране постоји друго гледиште где скуп индивидуа (егоцентриста) сматра да је сваки по на особ за себе црква, тј. да центар јединства и сабрања у Цркви не буде више надлежни епископ него духовни старац, што је у супротности са ставом Св. Игњатија који у посланици Филаделф. VII, 2 каже: “Без епископа ништа не чините... поделе избегавајте.”[6] Оваква и слична поимања духовништва имају за последицу да се данас мање више духовност одваја из контекста Св. Литургије, а што не би био случај да се извором духовности и духовног живота сматра епископ. Из приложеног се да повезати, између осталог, узрок и последица лошег духовништва, а то су незнање и гордост који проузрокују расколнички менталитет. Ради тога, благодатни дарови које дарује Св. Дух у Цркви не само да су постали независни једни од других, већ су престали да се раздају од Епископа као од Христа за кога је Дух Свети нераскидиво везан, као што је на пример: дар служења, учитељства, духовништва...[7] Ова горе наведена гледишта ушла су данас у темељ поимања духовности у Православној Цркви. Због тога је све више “харизматичких друштава или братстава у њој” која иако имају формални благослов епископа да постоје (или га уопште и немају), више делају као самосталне групе под вођством такозваних духовника, него што зависе од Епископа и других служби у Цркви и зато могу више штетити Цркви него ли јој користити. На тај начин се у Цркви ствара један духовни елитизам који прети да претвори Цркву у харизматичко друштво жељно мистицизма или још горе да Цркву претвори у психијатријску и психотерапеутску институцију. Слична поимања црквеног живота од стране појединаца су произвела кроз историју многе расколе, где се може уочити да њихова теологија није још изашла из “вавилонског ропства”[8] западне схоластике и то оне декадентне из периода од 16. до 19. века.

4 УЗРОЦИ ЛОШЕГ И НЕОДГОВОРНОГ ДУХОВНИШТВА - ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТИ

Да би смо што озбиљније приступили теми о последицама лошег и неодговорног духовништва, неопходно је на кратко осврнути се на узрок те последице у духовном вођењу. Може се констатовати да узроци леже у обимним активностима духовника и његовог константног активизма док се бави пастирствовањем као и практичне последице које произлазе за паству од живота удаљеног духовника. Обе поменуте крајности представљају психичку препреку у духовном животу како за обичног верника тако и за његовог духовника.

Радикална ужурбаност коју нам данас својим током намеће савремено доба води дехришћанизацији и материјализацији живота и представља подражавање општем прагматизму у нашем добу. То доводи до распрострањеног феномена (поготово присутног унутар западног хришћанства) лошег делања духовника, у последње време све више без поштовања канонског поретка што са собом одмах повлачи питање хришћанске етике. Још један од разлога може бити и харитативно доживљавање духовности, хуманистички аспект без истинске жеље за духовним препородом онога ко тражи помоћ. Међу оваквим претерано активним свештеним лицима налазимо чисто екстревертне типове некада и људе са умереном психопатолошком структуром личности, па и јаче неуротичне психотичне особе (манично - депресивна психоза).[9] Постоји друга крајност која се уочава како међу духовницима тако и код верника, а то

је преовлађавање страха од живота. То су људи материјалистичког века који очекују апокалиптичка збивања што доводи до пасивизације њиховог живота и песимистичке религиозности. Зато вера код ових људи остаје себична (стерилна) и индивидуалистичка (она која не подражава перспективу заједништва), где се гаји све распрострањенији вид побожности који можемо назвати “приватна побожност.”[10]

Природно је да се сви до сада поменути чиниоци који представљају препреке за исправно духовођење тичу онога који својим држањем, уверењем, положајем, такорећи комплетном својом личношћу, уводи људе у Цркву, гради пара цркву или их од ње одбија. Зато у објашњавању природе психолошких препрека у прилажењу човека вери али и у живљењу те вере, готово увек указивано је на духовног пастира као најодговорнију особу која треба да буде оспособљена и спремна да препозна и уклони духовне препреке. Није добро, међутим, идеализовати свога духовника, приписивати му надљудске особине, очекивати од њега немогуће, или га стално подвргавати критици и тражити му “длаку у јајету”[11]. И ово прво као и ово друго наведено има дозу каузалности и присутно је у свакидашњем пастирском животу, активном духовништву, које не жели верника да веже за Цркву тј. заједницу већ за своју личност. Тако после екстремне идеализације личности, веома често дође и до великог разочарења, чему су непосредно духоводитељи криви. Овога није свестан сваки “духовник”, стога што у њему није увек присутан “страх Господњи”. Овај страх није болесни страх човека од гневног оца увек спремног да кажњава, нити мазохистички страх вечног кривца. Страх од Бога је једини (међу другим страховима) подстицајни страх у животу човека, јер га он гони на ревност и непрестано усавршавање себе према “мери раста висине Христове” (Еф. 4, 13). У исто време страх од Бога заштићује хришћанина од сваког другог страха. Ко не верује у Бога, нити је у себи развио спасоносни страх од Бога, боји се свега другог: болести и смрти, сиромаштва и глади, других људи, некад и сопствене сенке. Лепо је рекао свети Исак Сирин (из VII века): “Док човек неприлично живи, он осећа страх од смрти. Ако се за живота приближи Богу, он задобија спасоносни страх од његовог суда. А кад човек заволи Бога, онда његова љубав гаси оба та страха”.[12]

Ако бисмо покушали да сажмемо главне препреке које би могле да стигну од духовника ка ономе који тражи веру, и да овога дистанцирају од исте, онда бисмо их набројали:

- а) духовник који сумња у Бога,
- б) духовник који се стално не бори да би у себи победио “смртне грехе” (нарочито гордост, завидљивост, среброљубље, похоту, прождрљивост),
- в) духовник који је претерано строг према пастви (“Благо оном ко је строг према себи, а благ према другима” – св. Јован Златоусти),
- г) духовник који је млак и претерано попустљив према грешкама (гресима), манама и пороцима своје пастве,
- д) духовник који механички и “чиновнички” обавља своје верске послове,
- ђ) духовник који недовољно познаје или криво тумачи хришћанско православно учење,
- е) духовник тј. онај свештеник који није нашао “златну средину” између бриге и љубави, како према повереној му пастви, тако и према сопственој породици, занемарујући једну на рачун друге.[13]

Не треба заборавити да честа, сувишна, па и неправедна критика људи (верника и нарочито атеиста) упућена личности духовника и његовим поступцима, у бројним случајевима јесте само пројекција сопствених непрепознатих падова и изговор да се остане у атеистичком или пасивном ставу према вери у Бога. Готово идентична последица поменутог случаја бива и у односу критике свештеника према свештенику. Последица оваквих секуларизованих представа код већине хришћанских верника данас у свету и код нас јесте расцепљеност хришћанске душе на један профани део, који у складу са прагматичким и материјалистичким захтевима доба води са људима оштру, селективну борбу за власт и моћ, и један сакрални део, свестан своје потребе за Богом и обавеза према њему, задовољавајући формално захтеве (крштења, венчања, водице...) своје цркве, испуњавајући проформе ради, све оно што Црква тражи од својих чланова. Уколико овако подељена личност савременог верника не оболи озбиљније од неке психосоматске болести, његова се вера с временом хлади, хришћанска нада замењује се равнодушношћу према животу и људима (у најбољем случају одржаном коректношћу и самодисциплином у понашању), а највећа хришћанска врлина – љубав (према апостолу Павлу из Прве посланице Коринћанима, 13, 2–13) доживљава у секуларизованом човеку нашег времена свој највећи пад.

5 ПОСЛЕДИЦЕ ЛОШЕГ И НЕОДГОВОРНОГ ДУХОВНИШТВА

Понакад се чини да горе поменути облици могу бити упућени само савременом човеку и његовом духовнику у добу секуларизације, али није тако, такви узроци су у историји имали увек исту суштину а другачију форму (у питању су били само други актери и виновници догађаја). О томе ћемо сада кроз перспективу свакидашњег пастирског опуса сагледати најчешће последице лошег духовништва које укратко можемо набројати, а то су:

- 1) Подстицање верника од стране духовника да отворено “ревнује” за Православље јер “остали чланови Цркве нису на путу истине”, што за последицу има креирање расколничког менталитета.
- 2) Везивање верника за духовника а не за Цркву као Тело Христово, чему је последица васпостављање индивидуализма на уштрб заједнице.
- 3) Васпостављање цркава и манастира на територијама других епархија, што има за последицу рушење канонског поретка и стварање саблазни и раскола међу верницима.
- 4) Давање благослова лицима да ступе у брак без њиховог претходног познавања, чему је последица распад те заједнице или вишедеценијска нетрпељивост.
- 5) Наговор од стране духовника да лице распрода своју скромну имовину и крене за њим, остављајући при том остатак породице на ивици егзистенције.
- 6) Препорука духовника да лице свој иметак препише њему тј. заједници коју он предводи и ако је имовина на подручју друге Епархије где он клерикално не припада. Последице су еклисиолошког и канонског карактера и представљају питање Сабора.
- 7) Последица лошег духовништва је и то што верник не одлази у Храм на Литургију да се сретне са Христом, већ са “духовним оцем”.

8) Самоизолација заједнице форсирана од духовника често има за последицу недопустиву политизацију оваквих заједница, где се “левичарска” или “десничарска” верска оријентација прокламује као једино адекватна православном погледу на свет.

9) Има духовника који школовање у световним просветним институцијама сматрају “непотребним” или штетним по спасење. Овакви захтеви не само што осујећују право сваког хришћанина на доношење самосталних одлука, него долазе у сукоб и са важећим законодавством.

10) Неморално владање свештеног лица које за последицу изазива саблазан међу паством и не ретко тражење духовности на другим пољима (секте и харизматска друштва).

Дакле, можемо видети да и међу нашим парохијанима има људи који настоје да опонашају “ревност за Православље”. Чак и неки клирици, чувајући на речима оданост својој јерархији владају се као расколници, претендујући на улогу некаквих “стараца”. [14] Критикујући јерархију, они се за разлику од древних духовника из хришћанске историје и из нашег доба, труде да критиком усмере перцепцију на себе и да на тај начин изграде свој ауторитет. На основу својих правила као неизоставни и једини услов спасења такви прокламују апсолутно потчињавање себи оних који прибегавају њиховом духовођењу, претварајући их у својеврсне слуге, који без благослова оваквог старца нису способни креирати свој живот нити учинити било какав исправан поступак ма какав он било. Оваквим духовођењем човек се лишава благодатне слободе воље коју му је Бог даровао. Како би пронашли алиби за своје поступке често се користе брошурама и изрекама Светих Отаца, деградирајући њихово велико дело и изопачавајући сам појам духовништва. Исти се користе изразом грчких расколника Кипријана и Авксентија: “Благодат је тамо где сам ја” [15]. Супротно овоме, прави духоводитељ се, пре свега пажљиво поставља према свакој конкретной личности. На основу свог искуства и благодатног дара, он раскрива лик Божији у човеку средствима адекватним њиховом духовном настројењу и узрасту. Међутим, поједини савремени “старци” (а биће прецизније ако их будемо називали “младостарцима”) [16], немајући духовног расуђивања, товаре на људе који тек прилазе Цркви “бремена тешка за ношење” (Лк. 11, 46), користећи у својој духовничкој пракси стереотипе погубне за духовни живот, без основа примењујући на лаике, углавном још увек духовно недовољно јаке, форме духовног руковођења умесне једино аскетском начину живљења. Сведоци само данас и не ретких ситуација, да би доказали оданост себи, такви захтевају од оних који им притичу да продају своју невелику имовину, због чега ти људи, оставши без средстава и пребивалишта, доспевају у апсолутну зависност од таквих пастира, а своју породицу остављају на ивици егзистенције, изазивајући на тај начин немир унутар исте. Овако изокренуто тумачење Спаситељевих речи: “Продај све што имаш... па хајде за Мном” (Лк. 18, 22) више је у складу са праксом савремених тоталитарних секти, које су преплавиле Европу, него са духом Еванђелских завета. Сличан догађај памти историја октобра 1844. године, када су следбеници Виљема Милера, чекајући по његовом прорачуну Христов adventus [17] – долазак на земљу, распродали сва своја имања и будући да Христос није дошао, већина њих је остала на ивици егзистенције.

Поједини духовници заговарају и такву праксу склапања бракова код које се благослов за заједнички живот даје људима који се слабо познају или се раније уопште нису познавали. Разлог за то у осталом лежи у старосрпској, руској а може се рећи и у традицијама других народа, где су се родитељи старали о очувању својих домова.

Овакво сугерисање веома често доводи до неправославног погледа на ову свету тајну, по коме се смисао брака сагледава искључиво у остварењу потомства. Такво гледиште апсолутно није у складу са светоотачким поимањем тајне брака као школе узрастања у хришћанској љубави, као тајанственог заједницења духа, душе и тела супружника. Наведени аспект сагледавања брака сужава пуноћу духовног живота у православној породици и своди је искључиво на ниво пројављивања људске природе; оно представља препреку изграђивању домаћих цркава, у чему се, по мишљењу једног савременог руског апологете, и састоји будућност православне Цркве: “Науче ли њени чланови да стварају домаће цркве – Руска Црква ће постојати; не буду ли то кадри – Руска Црква ће се угасити.”[18] Постоје и ситуације где духовници често не допуштају Причешћивање онима који нису “скинули венце”, односно који нису раскинули црквени брак. Услед тога људи, неки пут у добу старости од шездесет-седамдесет година, који су се развели пре много времена и који немају никакве намере да ступе у нови брак, позивају своје свештенике са молбама да црквено разведу брак.[19] Такође, међу њима има и веома младих људи, који су ступили у брак по други пут, и њима се, по снисхођењу према слабости њиховој, заиста даје овакав благослов, а за то постоји и одговарајући чин другобрачног венчања. Онима што имају намеру да овакав чин искористе само за лагодније корачање греховним путем прељубе благослов се, свакако, не може давати.

Хипертрофирани значај који се у појединим парохијама или манастирима придаје личности свештенослужитеља (духовника) погубно се одражава и на богослужбени живот. Уместо да је Литургија схваћена у својој иконичкој и есхатолошкој перспективи где се предокуша вечни живот, центар постаје тајна исповести која је праћена неумесним церемонијама, претварајући Свету Тајну у масовну сцену, о чему ће се касније још говорити. Литургија се у овим случајевима савршава на недопустив начин, неки пут и са прекидима ради настављања исповедања. У својим проповедима свештенослужитељи, фокусирају пажњу својих парохијана на битност тајне покајања, не откривајући прелиминаран значај Свете Евхаристије као Тајне која конституише Цркву. Приметна је и зависност новообраћених у веру од личности духовника, који веома често свршавају свете тајне по другим епархијама, рађајући тако изопачене форме духовног живота. Није редак случај да људи одлазе у храм како би се срели са духовником, а не са Христом, да након службе разговарају са пријатељима, а не да молитвено заједничају са Пунотом Цркве. Бивајући и сами актери поменутог односа овакви пастири подржавају редуковану црквену свест оних који тек ступају у Цркву, свест у којој за појам саборности и васељенскости нема места, говорећи својим чедима да је спасење могуће једино у оквирима њихове заједнице и ако та заједница егзистира територијално на поднебљу друге Епископије. Као потврду ове тезе, руше ауторитет надлежног Епископа и постављеног свештеника, удаљавајући људе од њих и терајући их на тај начин у елисиолошку прељу.

То је, ако се може рећи, радикални конзервативизам грађен на лошим темељима који је условио самоизолацију оваквих заједница од других епархија, парохија од епископа и у крајњој линији од саме мајке Цркве. Самоизолација често има за последицу недопустиву политизацију Цркве, где се “нова” или “стара” богослужбена оријентација прокламује као једино адекватна у православном погледу на свет. При том се заборавља да не може да постоји “добра” или “рђава” божанствена Литургија.[20] Зато самозвани духовници деградирају богатство литургичког наслеђа и потенцирају на отварању и затварању царских двери. У оваквим заједницама лако се укоренила погубна критика црквеног врха о чему смо управо говорили. Стога није чудно то што лоши облици заједничког живота у тим парохијама или манастирима који су

противканонски васпостављени у кућама и другим епархијама пре подсећају на секташку затвореност расколничких заједница или издвојеност протестантских група. Заједница на чијем челу не стоји епископ одсеца себе од Цркве, што значи да је већ осуђена на духовну пропаст. Деформације пастирске делатности, литургијског и заједничког живота о којима смо говорили имају озбиљне еклисиолошке последице. Духовници који на овакве начине учвршћују свој ауторитет и власт на подручјима других епархија, фактички себи присвајају ону част која по праву може припадати једино надлежном Епископу. Разарање црквене свести које се у вези са овим дешава како код њих самих, тако и код њихове пастве, формира у Цркви један идеолошки и еклисиолошки ток у суштини протестантског типа, где се губи Дух, Који изграђује богослужбене и организационе облике Православља, Који их испуњава и оживотворава. Последица тога је чињеница да се без обзира на обнављање наших старих цркава и њихово свеколико уређење, људи који су нашли пут у Цркву окрећу од ње одлазећи или саблажњени или збуњени. Постављају питање:” ко је у праву и коме сада веровати?”И за то, нажалост, не носе кривицу они, него овакви духовници.

Од већ поменутог, ништа мање људе од Цркве не удаљава и формални однос свештеника према својим пастирским обавезама. Од изузетне је важности да се што је могуће пре од праксе формалног вршења треба прећи на савршавање Светих Тајана и обреда, пре свега Евхаристије, крштења, брака, исповести и опела са трепетом и великом озбиљношћу. Ту је увек неопходно емотивно учешће свештеника, неопходна је катихезација, припрема за савршавање Свете Тајне и проповед, јер је у тим најважнијим моментима живота парохијана посебно лако успоставити контакт са срцем човековим које се открива за правду Божију и иде ка њој. Насупрот томе, формални или чак “комерцијални” приступ свештеника према људима који долазе у Цркву, многе удаљава, за дуго време, ако не и заувек од Цркве и рађа презир према формализму свештенослужитеља. Црква се не може упоређивати са тржним центром и у њој је недопустива трговина благодаћу. Највеће критике изазива начин на који поједини свештеници практикују савршавање Тајне Покајања. На основу једног обављеног интервијуа са блаженопочившим Патријархом Руске Цркве Г. Алексејем о проблему покајања, он је говорио да су недостаци углавном код мирских свештеника, који често не саслушају оне што приступају светој тајни. У извесној мери као оправдање за то се наводи присуство великог броја верних током празника у великим парохијама, мада је већ више пута давао инструкције да се у оваквим парохијама за исповедање ангажује већи број свештеника. Сам је говорио да није боља ни друга крајност, која је углавном карактеристична за духовнике у манастирима. Човеку који дође на исповест сугерише се да је дужан да се сети свакога греха и да га изнесе до најситнијих подробности. И не само грех, него чак и помисао. Добија се жалостан резултат да се после исповести човек не осећа исцељен, а има случајева и да доспева у потпуно очајање, будући свестан немогућности да апсолутно све дозове у сећање. За то није потребна нека велика мудрост, треба само отворити Требник и погледати питања при чину исповести. Што се тиче грехова у погледу жеља, учињених у мислима (мисленог рата), они су се обично откривали приликом исповедања помисли које се раније вршило у манастирима. Међутим, исповедање помисли није било повезано са тајном покајања, то исповедање поверавало се старцу, који неки пут не би ни имао свештенички чин. При томе би старац давао поуке, и, разуме се, не би читао разрешну молитву, пошто се радило само о разговору. Данас многи такозвани младостарци[21], немајући ваљано поимање тајне покајања, претварају исповест или у мучење покајника или у разговор који неки пут траје по читав сат са сваким човеком, без обзира на то што мноштво верника чека у реду. Резултат тога је, по правилу, задржавање почетка

Свете Литургије, а многи од оних који су дошли на исповест одлазе неисповеђени. Неретко духовници исповедају и за време Литургије док појци певају антифоне, док се читају спискови имена за помињање, савршавајући истовремено и Свету Литургију, чиме нарушавају строги поредак богослужења. Неки верници, спремајући се за исповест, пишу подсетник. Овај обичај, сам по себи је веома користан и у случају неправилног поимања смисла исповести негативно делује на душу покајника. Уколико је приступ такав да се захтева “изношење свега до најситнијих детаља”, код верника се изграђује однос према исповести, што би било слично као предавање рапорта Богу о почињеним сагрешењима. Приликом исповести код оваквих људи приметна је жеља да се све прочита што је могуће брже (услед недостатка времена) и да се све изложи што потпуније, да се нешто не испусти, неки пут без икаквог покајничког расположења. После исповести људи по неколико пута поново прилазе свештенику, говорећи да су заборавили да исповеде такав и такав грех. Дешава се и то да моле свештеника како би поцепео или спалио њихов подсетник, сматрајући тај чин најважнијим мистагоским моментом читаве тајне исповести. Још је горе када свештеник, узевши овакав подсетник, само прочита оно што је покајник написао или га поцепа без претходног читања, не рекавши ниједну реч, где одмах говори разрешну молитву. На тај начин он се ставља у положај извршиоца суда Божијег. Разуме се, није ствар духовника да прекопава по интимном животу грешника који се каје. У питању је тема која је толико интимна и света за свакога човека, да је се уопште и не треба дотичати. Могуће је да човек одавно себи пребацује због некада почињених телесних грехова, а да псеудодуховник у њему подстакне страст и постигне управо супротно, да он опет упадне у исти грех[22].

Превиђајући чињеницу да се односи између духовника и духовних чеда морају градити на основу узајамног поштовања и поверења, пастири који шетају по другим епархијама и парохијама преносе чисто монашки појам беспоговорног потчињавања послушника старцу на узајамне односе између мирјанина и његовог духовног оца. Такође се мешају се и у интимна питања личног и породичног живота парохијана, потчињавају себи паству, заборављајући на богодаровану слободу на коју су призвани сви хришћани (Гал. 5, 13). Овакви нецрквени методи духовног руковођења прерастају у извесним случајевима у трагедију за човека који се поверава духовнику, а он своје неслагање са духовником преноси на Цркву. Такви људи напуштају Православну Цркву и неретко постају лак плен секташа.

Постоје ситуације где се грађански брак проглашава за незаконит или се захтева да супружници који су много година живели заједно, па услед различитих околности нису обавили венчање у храму, раскину брак. Дешава се да духовник инсистира на разводу брака уколико један од супружника није православне вере. Неки пастири-духовници особама које живе у “невенчаном” браку не дозвољавају да се причесте, поистовећујући такав брак са блудом, забрањују својој духовној деци ступање у други брак, образлажући ту забрану тврдњом да Црква, наводно, осуђује други брак.

Дешава се и то да забрањују супружницима развод у случајевима када због одређених околности породични живот за њих постаје немогућ[23]. Има и случајева када духовник не даје благослов некоме од својих чеда да се ожени или уда из побуда љубави, него предлаже да се по послушању брак склопи са особом коју препоручи сам пастир.

Евидентне су чињенице, поготово сада је актуелна та прича о скором другом Христовом доласку и личним картама, које по речима духовника не треба узимати.

Слични захтеви не само што осујећују право сваког хришћанина на доношење самосталних одлука, него долазе у сукоб и са важећим законодавством. Учестали су случајеви стварања таквих црквених заједница чији ће се живот градити на ауторитету пастира који гради такву заједницу, при чему ће се његов ауторитет додатно поткрепљивати негативним односом према црквеној јерархији, као и према другим пастирима и парохијским заједницама. Такви пастири заборављају да је њихов задатак да људе приводе Богу, а не да групишу парохијане око себе самих. У “парохијама” и “манастирима” овога типа ствара се атмосфера властите изузетности, неспојива са духом саборности на коме се темељи Православна Црква.

6 РАСКОЛ КАО ПОСЛЕДИЦА ЛОШЕГ ДУХОВНИШТВА И ЊЕГОВИ ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТИ

Сасвим је логично изнети закључак да је раскол у животу Цркве најгора последица лоше духовности тј. духоводитељства и нема само еклисиолошке него и психолошке последице. Корени раскола леже у дубини човечијег срца, у области тамних страсти и демонских доживљаја, често скривених од свести самог човека. Дакле, узрок раскола је гордост. Сама гордост при свом испољавању распада се као боје у спектру, на многе страсти које представљају карике истог ланца. То су непослушност, властољубље, самодобадање, занесењаштво и, најзад, стање потпуне демонске пријемчивости које се код Светих Отаца назива прелешћу. Сатана је пре грехопада био Анђео испуњен љубављу према Богу, и његова пламена љубав била је изражена у имену Луцифер, то јест – “светлоносац”[24]. Зато Свети Апостол Јуда, син Јосифа Обручника, у својој Саборној посланици назива оне који нису сачували јединство вере, “сањалицама” (Јуд. 1, 12), упоређује их са облацима безводним, који не могу да напоје земљу кишом, са “дрвећем јесењим” (Јуд. 1, 12), које са својим огољеним гранама личи на кости скелета и на којима би духовно гладан човек узалуд тражио плодове. Он упоређује расколнике са “бесним таласима морским” (Јуд. 1, 13), то јест са таласима за време буре где се чини да ће талас уништити све на свом путу, али за један трен и од њега више нема ни трага.[25] Расколник се налази у свету сопствених илузија као и свака лаж која води човека у смрт. Поставља се питање, зашто је тешко поготово у данашње време убедити расколника, при том имајући сазнања да међу таквима има и образованих цивила? Разлог је тај што раскол, као и сваки грех, бива нелогичан. Гордост лишава човека способности да мисли објективно, а човек који је уверен у снагу свога рачица, у своју исправност, заузима нарочити психички став, који као густ филтер не дозвољава приступ до његове свести свему ономе што се противуречи жељама његове душе. Из актуелног живота Цркве видимо да расколник не жели да саслуша до краја аргументе саговорника него их унапред омаловажава и одбацује. Он игнорише сваки доказ и наставља да тврди своје, не обраћајући пажњу ни на шта. Ту више нема никакве логике, већ само увереност у сопствену исправност.

У свакодневной пастирској делатности срећемо душевне болеснике који се не дају убедити, зато што је њихов унутарњи свет визуелних представа и гласова које чују, за њих свет апсолутне реалности, неприступачан за остале, који њих не разумеју. Тако и у расколу видимо слику интелектуалне самоизолације, бежање у свет сопствених идеја, и незаинтересованост за разумевање других личности. У овом случају такав не може ни да слуша, а камо ли да послуша. Док се разговара са људима тог профила, стиче се

утисак да се речи упућују ономе који слушајући, ништа не чује. Зато су сви расколи утемељени на осуђивању и порицању истинских духовних и црквених ауторитета. Све нас Јеванђеље учи да не судимо и да не осуђујемо”, јер каквом мјером мјериш, онаквом ће ти се мјерити”(Лк. 6, 38), а раскол је непрестано осуђивање целокупне Цркве. Како каже Достојевски: “Човек који суди другим људима треба зато да зна да он није судија крајњи, него да је и он грешник, да су теразије и мера света у његовим рукама апсурд, ако се и он сам, држећи у рукама ту меру и теразије, не приклања пред законом још неодгонетнуте тајне, и не прибегава једином излазу милосрђа и љубави”[26].

Свети Оци нам кроз предање преносе да је ђаво клеветао Анђеле, међу којима је пре пада и сам био. Самим тим што је пали анђеоло духовно руководио својим следбеницима одвајајући их од Божанске светлости, тако и расколници одвајају људе од Цркве. Раскол је осуђивање пре свега јерархијског врха, које Св. Јован Богослов у Откривењу симболички назива Анђелима Цркве[27]. Једино слабост на осуду чини да раскол егзистира. Обузети овом страшћу, човек ће увек налазити у расколу могућност да војује под заставом “правде”. Свети Григорије Богослов је говорио да:” ништа не ласка палом човеку и не обмањује га тако јако као кад његове пороке називају врлинама”[28]. Психологија раскола има тенденције и некада прелази у демонизам истога. Читајући посланицу апостола Јуде из контекста се открива још једна страна раскола као лошег духовништва и његове последице, а то је потпуни губитак духовности и њену замену душевношћу (која се убраја у област човечијих страсти). Једино пребивањем у благодати која је у Цркви силе духа се буде и ослобађају од поробљености страстима, а недостатак духовног и његова замена душевним јесте губљење правилног унутарњег духовног опита и његова замена душевним представама где уместо реалности постаје примарна религиозна инсинуација покренута од оца лажи. На ово још једном цитирамо Св апостола Јуду који каже: “Ово су они који стварају раздоре, чулни су и Духа немају... уста њихова говоре надувене речи” (Јуд. 1, 19, 16), “хуле на оно што не знају” (Јуд. 1, 10), из чега закључак излази да се њихова хула на Цркву заснива на незнању, које постаје намерно незнање, јер не знајући не желе да знају.

7 ЗАКЉУЧАК

Владимир Иљич Лењин је негде рекао: “са непријатељима ћемо некако изаћи на крај, али упропастиће нас људи из сопствених редова”.[29]

Православна Црква је божанска установа и потиче од Св. Тројице и њено постојање је последица воље Очево, која је заједничка воља Сина и Св. Духа. Тога ради никакве расколничке форме и секташке инсинуације је не могу уништити јер “светлост светли у тами и тама је необузе”Јн (1, 5). Време је доносило и доносиће велике немире, као и море велике и мале таласе на којима плови Лађа Спасења вођена Духом Светим и духоносним пастирима веслајући сигурном стазом у вечни живот.

За сами крај не би било лоше изнети поучно искуство једног аскете када је у визији имао лик који је подсећао на Исуса Христа и када му је рекао: “иди од мене сотоно”. Наводни Христос питао је пустињака како га је препознао. Одговорио је: “Од како си се ти појавио трнци страха иду ми уз кичму. Да се појавио прави Господ Исус Христос ја би био пун радости, мира и љубави”.[30]

Сви духовници данас, који у својим беседама, исповестима и разговорима не храбре обремененог човека не стоје на путу истине. Такви су били фарисеји који су

прогонили Христа и његове апостоле, а слични су и данашњи квази духовници који у име Бога Љубави сеју страх и суде другим људима. Нека и њих Господ који све безусловно љуби спасе и подари им искрено покајање.

О другом доласку Господњем свако ће бити препознат по речима и делима својим. Нека би дао Бог да до тада будемо очишћени кроз сузе покајања и љубав у Духу Светоме и да од нашег срца па до Христа не буде застоја због наших слабости.

Драги Владико и браћо поздравимо једни друге светоотачким поздравом: Оче кроз Литургију ме приведи Христу!

8 ЛИТЕРАТУРА

- [1] Јован Корнаракис, *Проблем односа између пастирског старања и психотерапије са православног становишта*. Патмос, 1956. стр. 2.
- [2] Stjepan Senc, *Grčko hrvatski rječnik*, ZAGREB 1910. стр. 168.
- [3] Sagi Bunic, *Pojam i povjest patrologije*. Zagreb 1972. стр. 8.
- [4] Sagi Bunic, *Pojam i povjest patrologije*. Zagreb 1972. стр. 8.
- [5] Епископ пожаревачко-браничевски др Игнатије Мидић, *Сећање на будућност*, Пожаревац 2009, стр. 28.
- [6] forum.verujem.org/index.php
- [7] Епископ пожаревачко-браничевски др. Игнатије Мидић, *Сећање на будућност*, Пожаревац 2009. стр. 30.
- [8] Епископ Атанасије, *Заблуде расколника тзв. "старокалендараца"*, Требиње, 2004. стр. 14.
- [9] Јасперс Карл, *Опита психопатологија*, Просвета, Београд, 1978. преузето са www.rastko.rs/kosovo/delo/11641
- [10] Владета Јеротић, *Психолошке сметње вере*, Извор: Хришћанство и психолошки проблеми човека, Сабрана дела, I коло, Задужбина Владете Јеротића у сарадњи са ИП Ars libri, Београд 2007. године, преузето са www.rastko.rs
- [11] dc136.4shared.com/doc/hkpzLlm2/preview.html
- [12] Владета Јеротић, *Учење Св. Исака Сирина и наше време*, интернет издање, Београд, 2000.
- [13] Владета Јеротић, *Психолошке сметње вере*, Београд 2007.
Извор: *Хришћанство и психолошки проблеми човека*, Сабрана дела, I коло, Задужбина Владете Јеротића у сарадњи са ИП Ars libri, Београд 2007. , преузето са www.rastko.rs
- [14] Његова Светост Патријарх Московски и све Русије АЛЕКСИЈЕ II, *О ДУХОВНОМ ОЧИНСТВУ*, Клин, 2000, стр. 2.
- [15] Архимандрит Рафаил (Карелин), *Православље и дух овога света, О расколу*, 2008, стр. 283.
- [16] Његова Светост Патријарх Московски и све Русије АЛЕКСИЈЕ II, *О ДУХОВНОМ ОЧИНСТВУ*, Клин, 2000, стр. 2.
- [17] forum.vidovdan.org
- [18] Протојереј Глеб Каледа, *Домаћа Црква*. Москва, 1997, стр. 12.
- [19] Његова Светост Патријарх Московски и све Русије АЛЕКСИЈЕ II, *О ДУХОВНОМ ОЧИНСТВУ*, стр 3.

- [20] Отац Константин Стратигопулос, *Црква од истока и хришћанство без Христа, Пастирство и посветовњаченост*, Београд 2008. стр. 84.
- [21] Митрополит Солњечногорски СЕРГИЈЕ, *О ДУХОВНОМ ОЧИНСТВУ*, “Смисао духовног очинства је да живот човеков учини лакшим”. Клин 2000. стр. 15.
- [22] Митрополит Солњечногорски СЕРГИЈЕ, *О ДУХОВНОМ ОЧИНСТВУ*, “Смисао духовног очинства је да живот човеков учини лакшим”. Клин 2000. стр. 16.
- [23] Одлука Светог Архијерејског Синода Руске Православне Цркве (1998. год) Клин, 2000, стр. 7.
- [24] forum.verujem.org/index.php
- [25] forum.vidovdan.org
- [26] Ф. М. Достојевски, *Дневник писатеља*, Козлово, стр. 249.
- [27] radiosvetigora.wordpress.com
- [28] forum.verujem.org/index.php
- [29] www.politika.rs/index.php
- [30] <http://pravoslavljedijalogljubavi.blogspot.com/>